

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-324-8-2>

EU-UKRAINE COOPERATION IN VIEW OF NEW REALITIES, CHALLENGES, AND PROSPECTS

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНА – ЄС З ОГЛЯДУ НА НОВІ РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Petryshyn O. O. **Петришин О. О.**

*PhD in Law, Senior Researcher,
Academic Secretary
Scientific Research Institute of State
Building and Local Government of National
Academy of Law Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*кандидат юридичних наук, старший
дослідник, учений секретар
Науково-дослідний інститут
державного будівництва та місцевого
самоврядування Національної академії
правових наук України
м. Харків, Україна*

Rahulina K. A. **Рагуліна К. А.**

*PhD in Law, Research Associate
Scientific Research Institute of State
Building and Local Government of National
Academy of Law Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*кандидат юридичних наук, науковий
співробітник
Науково-дослідний інститут
державного будівництва та місцевого
самоврядування Національної академії
правових наук України
м. Харків, Україна*

Європейська інтеграція залишається ключовим і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України. Подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) в умовах реалій повномасштабної агресії доповнює фундаментальні принципи політичної асоціації та економічної інтеграції низкою безпекових парадигм в процесі адаптації правової системи України до стандартів Співтовариства.

Право Європейського Союзу є комплексною правовою системою, яка втілює як традиційні, так і якісно нові ефективні механізми, методи і прийоми вирішення правових проблем у сфері прав людини, організації суспільства, формування держави, наднаціональної співпраці. Це право формується на основі кращих досягнень високорозвинених правових систем Європейського континенту – передових економічно та політично сформованих країн, а також галузей права, що уніфікуються для виконання цілей та завдань ЄС. Відтак, посилення процесу гармонізації українського і європейського права (в цілому, і права ЄС – зокрема) має

забезпечити прогресивний розвиток широкого кола галузей українського права.

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуючої в Євросоюзі держави, у своєму листі від імені ЄС офіційно визнав незалежність України. Через два роки Україна проголосила про розбудову відносин з Євросоюзом на принципах інтеграції в Постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. Укладання Угоди про партнерство та співробітництво 14 червня 1994 р. стало першою нормативно-договірною основою відносин між Україною та Євросоюзом, якою було започатковано співпрацю з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. У межах цієї Угоди було визначено ряд пріоритетних сфер багатосторонніх відносин: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства ЄС, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

Після Революції Гідності і беззаперечного підтвердження євроінтеграційних прагнень української нації, у 2014 р. була підписана, а з 1 вересня 2017 р. набрала чинності в повному обсязі Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони. Вказаним міжнародним актом було встановлено новий формат міжінституційної взаємодії, та затверджено пріоритетні сфери подальшого зближення правових систем України та ЄС.

У 2022 р., після повномасштабного вторгнення країни-агресора і введення воєнного стану, окупації окремих територій України, виникло розуміння невідкладності та необхідності посилення і пришвидшення процесів регіональної інтеграції, що призвело до набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС. Відповіді політичні рішення та формальні дії сторін дали старт новому етапу партнерства, який матеріалізував можливість приєднання до євроспільноти, сприяв подальшим проєвропейським реформам, став стимулом для об'єднання зусиль влади і громадян у процесі трансформації країни, позитивним сигналом для європейських і світових інвесторів, роль яких стане принциповою у післявоєнному відновленні нашої країни.

Основним документом, яким на сьогодні визначається форма, зміст, а також процедура та механізми координації співробітництва між Україною та ЄС, є вищеназвана Угода про асоціацію. Ця Угода є міжнародно-правовим документом, який на нормативно-договірному

рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Виконання покладених зобов'язань з приведення свого законодавства у відповідність до норм ЄС, а також адаптування своїх інституцій для забезпечення реалізації цього законодавства спрямовано на здійснення докорінних політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ, розбудову розвинутої і сталої демократії та ринкової економіки.

За словами Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. Стефанішиної – «важливо, щоб оцінка досягнення цілей Угоди враховувала прогрес обох сторін Угоди, оскільки зобов'язання взяла на себе не тільки Україна, але й Європейський Союз, зокрема щодо лібералізації взаємного доступу до ринків» [1, с. 5].

В умовах сучасності євроінтеграція України відбувається в умовах широкомасштабної російської інтервенції. Такий досвід євроінтеграції в умовах війни і окупації окремих територій має унікальний характер та обумовлений комплексом відповідних викликів і загроз. Війна активізувала двосторонні взаємовідносини з ЄС, надала нової якості європолітиці на українському напрямі, змусила переглянути підходи і пріоритети у сфері безпеки.

З початком повномасштабного вторгнення Євросоюз продемонстрував послідовну політичну солідарність і фінансово-економічну підтримку України, допомогу українським біженцям, просування інтересів України на міжнародних майданчиках, а також здійснення воєнно-технічної допомоги, що є прецедентом для ЄС. Прослідковується також тенденція підвищення динаміки в українському суспільстві процесів проєвропейської самоідентифікації і укріплення усвідомлення безальтернативності приєднання України до ЄС в якості повноправного члена, а не лише пріоритетного партнера.

Водночас уповільнює темпи руху до ЄС, з одного боку, комплекс внутрішніх проблем (недостатні темпи реформ, незадовільна боротьба з корупцією, недосконалість судової системи тощо) і низький рівень соціально-економічного розвитку України. А з іншого – обережність політики ЄС щодо подальшої інтеграції України [2, с. 104]. Певну стурбованість в експертному середовищі викликають можливі наслідки для України від ускладнення внутрішньої соціально-економічної ситуації на теренах ЄС [2, с. 86].

Також на сучасний стан партнерства Києва і Брюсселя впливає низка факторів, серед яких можна виокремити висхідну турбулентність та непередбачуваність геополітичних і гео економічних процесів, обумовлених гострою конфронтацією у форматі Захід-росія внаслідок агресії кремля

проти України та більш глобальним протистоянням між демократичним цивілізованим світом і авторитарними режимами [2, с. 23].

Секторальна інтеграція (відповідно до Угоди) охоплює великий спектр напрямів. Нині в умовах війни пріоритетом є партнерство у сфері безпеки, військово-технічне співробітництво. Також актуальними і важливими напрямками залишаються взаємовідносини у сфері юстиції і прав людини, фінансів, сільського господарства, освіти і науки, енергетики, приєднання України до транспортної системи ЄС та використання її транзитного потенціалу, інтеграція до європейського цифрового ринку, а також об'єднання зусиль у забезпеченні захисту довкілля [3].

Важливими проміжними результатами реалізації Угоди стало укладення ряду міжнародних договорів, серед яких: Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі «EU4Health» (ратифіковано Законом № 2853-IX від 12.01.2023) [4], Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021-2027) (ратифіковано Законом № 2926-IX від 23.02.2023) [5], Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у Програмі ЄС LIFE – Програмі дій з довкілля та клімату (ратифіковано Законом № 2590-IX від 20.09.2022) [6], Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, про спільний авіаційний простір (ратифіковано Законом № 2067-IX від 17.02.2022) [7] тощо. Окрім цього, в межах адаптації законодавства було прийнято низку важливих законів, серед яких Закони України «Про медіа», «Про національні меншини (спільноти)», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах» та інші.

Беручи до уваги істотні успіхи в реалізації Угоди та очевидне пришвидшення та посилення процесу адаптації законодавства України до законодавства Співтовариства, сьогодні не вирішеним залишається ряд завдань політичного, нормотворчого та правозастосовного характеру, серед яких: 1) комплексна реформа судової системи (в тому числі процедури добору суддів Конституційного Суду України); 2) покращення механізмів боротьби та запобігання корупції; 3) створення необхідної бази для залучення післявоєнних інвестицій; 4) ефективізація правоохоронної системи та системи національної безпеки; 5) розробка та реалізації концепції післявоєнного відновлення людського потенціалу.

Література:

1. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та європейським союзом 2015-2020. 2021. 181 с. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/09/02/20210902103956-39.pdf> (дата звернення 25.05.2023 р.).

2. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. Центр Разумкова. № 1-2 (187-188), 2022. 132 с. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf (дата звернення 25.05.2023 р.).

3. Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, Постанова Верховної Ради України від 29.07.2022 № 2483-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-20#Text> (дата звернення 25.05.2023 р.).

4. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі «EU4Health» (Ратифікована Законом № 2853-IX від 12.01.2023) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-22#Text (дата звернення 25.05.2023 р.).

5. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021-2027). (Ратифікована Законом № 2926-IX від 23.02.2023р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-22 (дата звернення 25.05.2023 р.).

6. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у Програмі ЄС LIFE – Програмі дій з довкілля та клімату; Угода, Міжнародний документ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-22 (дата звернення 25.05.2023 р.).

7. Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, про спільний авіаційний простір URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-21 (дата звернення 25.05.2023 р.).